

Het filantropische gezicht van 'big pharma'

Net als de bankensector heeft ook de farmaceutische industrie een slecht imago; aan ziekte en gezondheid wordt heel veel geld verdiend. Toch hebben farmaceutische reuzen ook een ander, minder bekend gezicht: ze zetten zich onbaatzuchtig in voor de strijd tegen ziekten in ontwikkelingslanden.

Het is een trend dat farmaceutische bedrijven steeds meer doen om armlastige landen van hun kennis en medicijnen te laten meeprofiteren. Dit blijkt ook uit de derde Access to Medicine Index, die op 28 november 2012 is gepubliceerd. Deze index, die om de twee jaar verschijnt en een initiatief is van de Nederlander Wim Leereveld, bekijkt in welke mate 'big pharma' zich inzet voor toegankelijke en betaalbare gezondheidszorg in de derde wereld. Uit de index valt op te maken dat farmaceutische bedrijven hun gegevens over bepaalde 'vergeten ziekten' samenvoegen in een poging om tot snellere en betere oplossingen te komen. Maar dat is lang niet alles wat ze doen.

Rivierblindheid

In 2012 vierde MSD het 25-jarig bestaan van het Mectizan Donatie Programma tegen rivierblindheid, het langstlopende ziektespecifieke project in zijn soort. De ambitieuze doelstelling van MSD is doorgaan met het programma totdat rivierblindheid de wereld uit is. Volgens MSD is rivierblindheid de derde ziekte in de wereld die echt uitgeroeid kan worden (na pokken en - bijna - polio).

Rivierblindheid (onchocerciasis) is nu nog wereldwijd de meest voorkomende soort blindheid met een infectie als oorzaak. Sinds 1987 stelt MSD het medicijn ivermectine (Mectizan) gratis ter beschikking aan mensen in Afrika, Latijns-Amerika en Jemen die door rivierblindheid worden bedreigd of getroffen. In de 35 landen waar de aandoening voorkomt, worden volgens MSD jaarlijks meer dan 100 miljoen mensen gratis behandeld met ivermectine. Rivierblindheid wordt veroorzaakt door een microscopisch kleine worm (de *Onchocerca volvulus*), die wordt verspreid

door muggen die veel bij rivieroeveren voorkomen. Als deze wormpjes via de bloedbaan in het oog terechtkomen, kunnen ze blindheid veroorzaken. Het Mectizan Donatie Programma is een publiek/privaat samenwerkingsverband tussen MSD en onder meer de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), de Wereldbank en Unicef.

Nederlands

"Ivermectine is een antiparasitair middel dat aanvankelijk werd gebruikt in de diergeneeskunde, met name bij paarden en koeien. Totdat het ook bij mensen bleek te werken", aldus Theo van Dijk, pr-manager bij MSD. "Inmiddels hebben we in 25 jaar al meer dan een miljard gratis behandelingen verstrekt. Geld verdienen doen we in het Westen; dat stelt ons in staat projecten als deze uit te voeren." Het project is overigens sterk Nederlands gekleurd: in Haarlem staat de enige fabriek ter wereld die dit medicijn produceert. Per etmaal zijn dat ruim 1,2 miljoen tabletten. MSD levert de tabletten gratis aan de WHO.

In Colombia komt rivierblindheid inmiddels niet meer voor. Andere Latijns-Amerikaanse landen volgen naar verwachting snel. In Afrika is het een zaak van wat langere adem, aldus Van Dijk: "De grootste uitdaging aldaar is de soms moeilijke toegankelijkheid van landen en gebieden waar rivierblindheid voorkomt."

Ivermectine verlamt de wormpjes die rivierblindheid kunnen veroorzaken. Het middel blijkt ook effectief tegen een andere wormsoort, die de zogeheten olifantsziekte tot gevolg heeft. Deze ziekte (lymfatische filariasis) dankt zijn naam aan de ernstige zwellingen van sommige lichaamsdelen. Daarom is het Mectizan Donatie Programma in 1998 uitgebreid met het terugdringen van deze ziekte. Jaarlijks wordt ivermectine gratis ver-

MSD-ambassadeur Vincent Bijlo: 'Ik moet er niet aan denken om als blinde in een ontwikkelingsland te leven'

> strekt aan meer dan 100 miljoen mensen die worden bedreigd met rivierblindheid en aan ruim 120 miljoen mensen met de olifantsziekte. Made in Haarlem!

In november 2012 is de blinde cabarettier Vincent Bijlo door MSD benoemd tot ambassadeur in de strijd tegen rivierblindheid. "Het is al vrij lastig om blind te zijn in Nederland", zei Bijlo bij die gelegenheid. "Ik moet er niet aan denken om als blinde in een ontwikkelingsland te moeten leven."

Olifantsziekte

De Access to Medicine Index is nu drie keer gepubliceerd, en steeds stond GlaxoSmithKline (GSK) op de eerste plaats. "Daar zijn we geweldig trots op", zegt Saskia Doornweerd, arts en hoofd van de afdeling voorlichting. "We blijven op deze voet doorgaan. Onze filosofie is te streven naar duurzame groei (aandeelhouderswaarde) én te doen wat juist is voor de samenleving. Onze innovatieve geneesmiddelen moeten voor alle patiënten, waar ook ter wereld, beschikbaar zijn."

GSK doet onder meer onderzoek naar behandelingen van en vaccinaties tegen de drie infectieziekten die voor de WHO de hoogste prioriteit hebben: malaria, tuberculose en hiv. Een mooi voorbeeld van een project waarbij GSK letterlijk miljarden pillen kosteloos ter beschikking stelt, is het uitroeien van lymfatische filariasis (LF), de olifantsziekte. Doornweerd: "GSK stelt op jaarbasis 600 miljoen tabletten albendazol ter beschikking om LF te bestrijden. Daarnaast worden nog eens zo'n 400 miljoen tabletten ingezet tegen intestinale infecties door wormen die in de grond zitten en waarvan vooral kinderen het slachtoffer worden. Door de behandeling zijn deze kinderen gezonder, functioneren ze beter op school en zijn ze later productiever in de maatschappij. Het draagt dus ook bij aan armoedebestrijding."

GSK wil beide projecten in elk geval tot 2020 voortzetten, in de hoop dat deze infecties dan uitgeroeid, respectievelijk goed onder controle zijn gebracht.

Een opvallende stijger in de Access to Medicine Index van 2012 was Johnson & Johnson, in ons land onder meer bekend onder de naam Janssen, Pharmaceutical Companies of Johnson & Johnson. Dit bedrijf steeg van plaats 9 naar 2. Veel factoren hebben hierbij een rol gespeeld, waaronder de overname van de Nederlandse vaccinproducent Crucell. Johnson & Johnson is actief in mother and child care. Trainingsprojecten in China en India brengen de sterfte bij pasgeborenen aanzienlijk omlaag – vaak dankzij relatief eenvoudige adviezen en ingrepen.

Een goed voorbeeld is het Children Without Worms (CWW)-project. In landen in Latijns-Amerika, Azië en Afrika helpt Johnson & Johnson met het ontwormen bij Soil Transmitted Helminthiasis (STH) met het medicijn mebendazol. In 2010 besloot Johnson & Johnson de donaties mebendazol, die naar ruim 30 landen gaan, te verhogen van 36 miljoen doses per jaar tot 200 miljoen doses per jaar vanaf 2015. Het bedrijf heeft toegezegd hier in elk geval tot 2020 mee door te gaan.

Duurzaamheid

Pfizer benadrukt dat het bedrijf bij alle projecten in ontwikkelingslanden duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan. De projecten behelzen dan ook veel meer dan het beschikbaar maken van medicijnen alleen, zoals voorlichter Jan Willem de Heer aangeeft. "Onvolgende toegang tot de gezondheidszorg in ontwikkelingslanden is een complex, multifactorieel probleem. Er spelen economische en politieke factoren mee, kennis en vaardigheden zijn van groot belang, evenals een goede infrastructuur, enzovoort. Het gaat dus om veel méér dan medicijnen alleen. Het

betekent ook dat je eigenlijk altijd moet samenwerken: met overheden, gezondheidsorganisaties en andere farmaceutische bedrijven." Een mooi voorbeeld is Pfizer Global Health Fellows, een vrijwilligersprogramma waarin hooggeschoolde werknemers van Pfizer gedurende 3 tot 6 maanden samenwerken met belangrijke internationale gezondheidsorganisaties en overheden.

Samenwerkingsverbanden

De concurrentie tussen farmaceutische bedrijven is bijzonder groot door de enorme (financiële) belangen die op het spel staan. Openheid en samenwerking zijn dan ook niet heel gebruikelijk, maar gelukkig vormt de bestrijding van ziektes in arme landen een uitzondering.

Een goed voorbeeld is het in april 2012 gestarte TB Drug Accelerator (TBDA), een samenwerkingsverband van acht farmaceutische bedrijven, vier onderzoeksinstituten en de Bill & Melinda Gates Foundation. Doel van het project is het versneld ontwikkelen van nieuwe geneesmiddelen tegen tuberculose, wat uiteindelijk moet leiden tot een behandeling met medicijnen die patiënten binnen één maand genezen. De deelnemende farmaceutische bedrijven zijn: Abbott, AstraZeneca, Bayer, Lilly, GlaxoSmithKline, MSD/Merck, Pfizer en Sanofi.

Een andere, nog grootschaliger samenwerking is de London Declaration on Neglected Tropical Diseases. Aan deze publiek-private samenwerking, die in januari 2012 van start ging, neemt een groot aantal farmaceutische bedrijven deel. Ze hebben afgesproken samen te werken om 'vergeten' tropische ziekten te bestrijden, waaraan wereldwijd 1,4 miljard mensen lijden. De doelstelling is ambitieus: tegen 2020 moet een tiental van deze ziekten zijn uitgebannen of onder controle zijn gebracht. <

www.msd.nl/verantwoord/
verantwoord-ondernemen/rivierblindheid
www.gsk.com < Responsibility
www.janssennederland.nl/sociale-betrokkenheid
www.pfizer.nl < Gezondere samenleving
www.unitingtocombatntds.org